

cem facere : sic ergo pacifici dicuntur qui non solum pacem cum omnibus habent, sed etiam discordantes conciliant, et inimicitias inter proximos auferunt : vel etiam majori et perfectiori ratione dicuntur pacifici, qui homines Deo reconciliari student, quibus merito participatio filiationis Dei promittitur, quia filius Dei naturalis ad hoc præcipue venit in terram, ut in illo pacem habeamus, sicut ipse dixit Joan. 16; et ideo illo nascente, statim mundo prædicata est, quia per illum erat consummanda : *Pacificans per suum sanguinem quæ in cælis et in terra sunt*, ut dicitur ad Col. 1. Estque hæc expositio valde probabilis, et juxta illam actus hujus beatitudinis, actus charitatis est : nam charitas est quæ homines cum Deo et inter se unit. Unde pax inter effectus seu actus charitatis numeratur a divo Thoma 2. 2, q. 29, art. 3; ergo procurare hanc pacem officium est charitatis. Alio modo exponitur hæc beatitudo de interna pace hominis respectu Dei et proximorum, atque etiam in seipso inter proprios appetitus inferiorem et superiorem, et in unoquoque illorum secundum varios ejus affectus. Et hanc expositionem tradidit Augustinus, dicto lib. 1, cap. 2 et 4; docet enim has beatitudines gradatim procedere ab imperfecto ad perfectum statum, quem sentit in hac beatitudine intrinsece consummari, nam octava perfectionem supponit et ostendit. Unde ait : *In pace perfectio est, ubi nihil repugnat, et ideo filii Dei pacifici, quia in istis nihil repugnat Deo, et concludit : Hæc est vita perfecta, consummatique sapientis.* Juxta quam expositionem pax hæc non est unius virtutis actus, sed omnium virtutum et donorum effectus, qui homines in animi quiete, et quasi immutabilitate similes Deo facit, et ideo merito isti sic pacifici filiorum Dei nomen singulariter nanciscuntur.

18. *Expenditur octava beatitudo.* — Octava beatitudo est, *Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam*, de qua Augustinus, dicto c. 4, ait redire ad caput, hominemque perfectum declarare. Et D. Thom. 1. 2, q. 69, art. 3, ad 5, dicit non addere præcedentibus novam hominis perfectionem, sed confirmare et ostendere firmitatem et stabilitatem animi purgati, illuminati et pacificati per septem præcedentes beatitudines septemque dona Spiritus Sancti, quæ illis mutato ordine correspondent, ut Augustinus late prosequitur.

19. *Patientia hic fortitudo et perseverantia intelliguntur.* — Sed in hoc duo addere oportet : unum est, in hac ultima beatitudine speciali-

ter exerceri actum patientiæ et fortitudinis, qui in tolerandis laboribus et persecutionibus propter fidem et religionem exercetur, et in martyrio potissimum consummatur, qui actus in superioribus beatitudinibus satis explicatus non fuerat. Imo ad hanc beatitudinem pertinere etiam existimo perseverantiæ donum, quod maxime facit hominem beatum. Nam *qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit* : hoc autem sine tolerantia persecutionum in hac vita nemini forte vel rarissime contingit, et ideo merito donum perseverantiæ in hac ultima beatitudine comprehendere intelligimus. Perseverantia autem hæc non est specialis actus virtutis, sed quædam mandatorum integra observatio usque ad finem vitæ, quæ per actus diversarum virtutum in discursu vitæ fit, licet in alia significatione perseverantia ponatur esse specialis virtus a D. Thom. 2. 2, q. 137; tamen etiam illa multum juvare potest ad hoc perseverantiæ donum, et ad hanc beatitudinem, licet illa non sufficiat.

20. *Hæc beatitudo perfectionem non supponit, sed aliquando causat.* — Alterum advertendum est, licet prædicti Patres dicant hanc octavam beatitudinem ostendere perfectionem ejus, qui persecutionem propter justitiam constanter sustinet, nihilominus sæpe per divinam gratiam fieri et factum esse, ut homines antea imperfecti, imo et peccatores, ad hanc beatitudinem assumantur, et in illius actu seu exercitio virtutes cæteras summam expleant, ut in innumeris martyribus visum est. Tunc ergo tribulatio non clarificat perfectionem in eo qui patitur præexistentem, sed ostendit efficaciam gratiæ Dei, et est occasio subito ascendendi ad eximium quemdam sanctitatis et beatitudinis gradum : tum ob ferventem fidei et charitatis actum, cum usu aliarum moralium virtutum fortitudinis, patientiæ, etc.; tum propter singulare martyrii privilegium, et Christi promissionem : *Qui confitebitur me coram hominibus, confitebor et ego eum coram Patre meo*, Matth. 7. Et fortasse ratione illius promissionis, cælorum regnum eorum qui sic patiuntur esse dicitur.

21. *De numero harum beatitudinum.* — Ex his ergo omnibus satis evidenter patet beatitudines has non esse actus qui ad virtutes vel dona non pertineant. Quod vero ad earum numerum attinet, necesse non est illum ita præcise et exacte intelligere, ac si non posset Christus plures numerare, si voluisset. Nam Luc. 5 has octo ad quatuor reduxit, quæ virtute alias continent, ut ubi notat Ambrosius.

Probabile est enim duos illos Evangelistas diversas conciones referre, et Christum in una plenius de beatitudinibus discipulos instruxisse, in altera vero ad turbas, ad pauciores vel magis necessarias, vel turbæ magis accommodatas, illas reduxisse. Ita ergo in priori concione potuit octo distinguere, non quia plures numerare non potuerit, sed vel quia illæ sufficere visæ sunt, et virtute totam perfectionem continent, vel certe quia ex his facile erat intelligere alias quæ cogitari possunt. Sic enim est mos Scripturæ aliqua exprimere, non ut excludantur alia similia, sed ut ex illis deducantur, ut mox de fructibus dicemus, et generatim tradit Hieron., Sophon. 1; Aug. de Fide et oper., c. 13; Orig., tract. 23 in Matth. Et ita sunt accipiendæ rationes hujus numeri, quas D. Thomas et alii tradunt, ut declarent in his beatitudinibus viam salutis et perfectionis sufficientissime contineri. Aliæ vero rationes mysticæ hujus numeri, in Patribus citatis et Evangeliorum expositoribus videri possunt.

22. *In his beatitudinibus actus et præmium reperitur.* — Ulterius tamen adverte in his beatitudinibus aliquid poni, quod est actus virtutis, de quo omnia dicta procedunt, aliquid vero adjungi ut præmium virtutis, quod non est necesse ad virtutis alicujus actum pertinere. Imo inter hæc præmia multa sunt, quæ non videntur proprium hominis actum significare, ut possidere terram, misericordiam consequi, filium Dei vocari, consolari, saturari. Imo inter omnia præmia unum tantum est, quod expresse actum hominis significet, scilicet, visio Dei, quæ mundis corde promittitur. Verumtamen dicendum est merito quidem poni beatitudines has in actibus, vel per eos expressius declarari, quia ad præsentem vitam pertinent, et ideo fieri debent in nobis, non sine nobis moraliter cooperantibus. Præmia vero ex genere suo, quia ab alio conferuntur nobis, non ita necesse est, vel in actibus consistere, vel per actus significari, nam et habituum perfectio, et occasiones bene operandi, et alia auxilia specialia conferuntur a Deo ut præmia virtutum, quæ vel nullo modo fiunt per actus nostros, vel non fiunt per actus liberos et morales, sed a Deo immissos, ut sunt spirituales consolationes et prævenientia auxilia.

23. *In patria unum est præmium.* — Nihilominus tamen addere oportet, ex Augustino et divo Thoma, illa præmia beatitudinum posse referri vel ad vitam futuram, vel ad præsentem. Si de futura intelligantur, omnia

sunt unum præmium, licet diversis vocibus et respectibus significetur. Quod quidem præmium est visio Dei, ut in sexta beatitudine formali appellatione nominatur; eadem vero dicitur regnum cælorum in prima et octava beatitudine, quia virtute continet omnia bona quæ in illo regno existunt, cum sit ipsius summi boni consecutio. Unde fit etiam ut per illam beati possideant terram viventium, et consolentur, saturentur, misericordiam summam obtineant, et statum perpetuum ac nomen filiorum Dei consequantur. Illud autem præmium, quia in hac vita non obtinetur, non fit in nobis per virtutes hujus vitæ : in alia vero per quamdam virtutem intellectualem illis correspondentem, scilicet, lumen gloriæ, et divino potius quam humano modo fiet.

24. *Harum beatitudinum præmia in hac vita.* — At vero si præmia illa in hac vita conferantur, quædam intelligi possunt ratione habitualis gratiæ et sanctitatis, ut fieri filios Dei, et per remissionem peccatorum misericordiam consequi : alia propter peculiarem perfectionem ejusdem sanctitatis, tam habitualis quam actualis, ut saturari justitia, possidere regnum cælorum, quod intra nos est, et per quamdam antonomasiam vocari filios Dei. Quædam item consistere possunt in peculiari aliquo favore et gratia Dei, etiam sine morali actu nostro, ut est consolari et possidere terram. Denique aliquod etiam præmium esse potest actus ipsius hominis, ut est visio Dei, per quam in hac vita significatur contemplatio Dei, vel intelligentia mysteriorum ejus, quæ per fidem et dona intellectualia Spiritus Sancti, comitante charitate, in hac vita comparatur. Et ita quidquid est in his præmiis, quod ad actum hominis pertineat, inter actus virtutum et donorum invenitur. Atque hæc de his actibus præsentis instituto sufficiunt : nam reliqua, quæ ad beatitudinum cum donis collationem pertinent, difficultatem scholasticam non habent, satisque a D. Thoma explicantur, tum in generali, in 1. 2, quæst. 69, articulo 2 et 4, tum in particulari, in secunda secundæ, agente fere de singulis virtutibus.

25. *De fructibus Spiritus Sancti.* — *Utrum hi fructus sint actus vel habitus? — Vera resolutio, esse actus.* — Ultimo dicendum est de fructibus, de quibus disputant Theologi occasione verborum Pauli ad Gal. 5 : *Fructus autem Spiritus sunt charitas, etc.* Et imprimis quærent an sint habitus vel actus : nam quidam eos vocant habitus et virtutes, ut Albertus et Gabriel supra. Alii actus esse dicunt, ut

D. Thomas 1. 2, quæst. 70. Verumtamen non est dubium quin Paulus nomine fructuum opera et actus significaverit. Quod patet imprimis ex contextu; prius enim dixerat carnem et spiritum sibi ipsi adversari; postea vero declarat hanc pugnam esse in actibus et operibus utriusque partis, et ad illam explicandam prius opera carnis recenset, quibus fructus Spiritus opponit; opera autem carnis non sunt habitus, sed actus: fructus ergo Spiritus etiam sunt opera quæ virtute Spiritus in nobis fiunt, cum contra concupiscentias pugnamus. Deinde idem probatur ex vocis metaphora. Fructus enim (ut recte ait D. Thomas) est ultimus effectus qui ex arbore cum utilitate et voluptate percipitur: inde ergo id quod est ultimum in effectibus Spiritus, quodque cum suavitate et utilitate perficitur, est actus ultimus, seu virtutum opera: hæc ergo significavit Paulus nomine fructus. Sicut Christus dixit Matth. 12: *Omnis arbor bona bonos fructus facit. Item: Ex fructibus eorum cognoscetis eos.* Opposuit autem Paulus fructus operibus carnis, quia hæc opera nullum fructum afferunt. Unde ipse ad Rom. 6 peccatores interrogat: *Quem fructum habuistis in his in quibus nunc erubescitis?* Opera autem Spiritus magnum fructum afferunt; unde subdit ibidem Apostolus: *Nunc vero liberati a peccato habetis fructum vestrum in sanctificatione.* Et hinc usus Theologorum obtinuit ut opera bona quæ ab homine justificato fiunt, fructus justitiæ appellentur. Per quam etiam metaphoram significatum est opera carnis esse nostra, opera autem Spiritus esse fructus inhabitantis in nobis Spiritus, vel moventis. Sunt ergo fructus Spiritus actiones honestæ quæ in nobis et a nobis per afflatum Spiritus Sancti fiunt. Nemo autem negat his operibus habitus correspondere, et ita quoad hanc partem nulla superest de re, sed tantum de vocabulo, contentio.

26. — *Utrum hi fructus a virtutibus et donis distinguantur.* — *Opinio affirmans.* — *Vera sententia negans.* — Deinde vero sequitur inquirendum an hi, qui dicuntur fructus Spiritus, sint tales actus, ut quasi novum gradum seu ordinem actuum constituent, distinctum ab actibus virtutum et donorum. Nam Albertus supra indicat fructus esse virtutes distinctas a communibus virtutibus et donis. Verumtamen certissimum est fructus esse eodem actus virtutum vel donorum, quos Paulus per metaphoram dictam fructus appellavit. Ita docent D. Thomas et omnes. Constatque

ex dictis supra de beatitudinibus: nam ratio ibi facta efficaciter idem probat de fructibus; nulla enim ratio cogitari potest ad novum ordinem actuum constituendum, propter quos novi habitus excogitandi sint. Nam quod Albertus ait, fructum significare actum, ut reficit et delectat possessorem secundum spiritualem gustum, non obstat, nam hoc etiam habent actus virtutum et donorum ex genere suo, magis vero vel minus id præstant, juxta gradum suum, et juxta dispositionem operantis. Hinc vero D. Thomas 2. 2, quæst. 157, art. 2, ad 3, dixit beatitudines esse actus virtutum, fructus vero esse delectationes de actibus virtutum. Sed hoc intelligendum est sano modo, nam revera isti actus virtutum sunt propriissimi fructus, et fortasse meliores et utiliores quam delectationes quæ ex illis resultant. Solum ergo quoad metaphoram videntur virtutum actus nomine fructuum significari, quatenus suavitatem secum afferunt; et quia hoc maxime habent in statu virtutis perfectæ, ideo maxime videntur actus perfecti fructus appellari; absolute vero omnes actus justitiæ fructus dici possunt.

27. *Probaturo secundo inductione.* — Tandem hoc probatur ex numeratione Pauli, nam charitatem ponit ut primum fructum Spiritus Sancti, per quam certe non intelligit nisi (ut solet) divinum amorem, qui nobis infunditur per Spiritum Sanctum qui datur nobis, et illi adjungit gaudium et pacem, qui sunt actus et effectus ejus. Postea vero ponit fructus virtutum moralium, ut, respectu proximorum, *bonitatem*, id est, beneficentiam, seu liberalitatem, quam etiam vocat *benignitatem*, et *fidem*, utique moralem, sub qua totum fructum justitiæ complectitur. Respectu vero sui, ponit in primis, quoad mala ferenda, *patientiam*, loco fortitudinis, seu totum fructum fortitudinis sub illa complectens, cui adjungit *longanimitatem*, per quam animi constantiam et lenitatem in diuturnis et acerbis malis sustinendis significat. Et his etiam deservit *mansuetudo*, quæ iram moderatur, et ad malorum tolerantiam juvare solet. Quoad operanda bona et frænandas concupiscentias (quod est temperantiæ munus), ponit *modestiam*, *continentiam* et *castitatem*. Et ita omnes hi fructus ad charitatem et tres virtutes morales appetitus pertinent.

28. *Cur fidem, spem et prudentiam inter fructus Apostolus non ponat?* — Fidem autem, spem et prudentiam omisit Paulus, vel quia non assumpsit provinciam numerandi omnes

fructus, vel omnes actus virtutum, sed eos qui operibus carnis frequentius et clarius adversantur, vel quia fides et prudentia non fructificant, nisi media voluntate, spes autem non videtur tam proprie significari per metaphoram fructus. Vel certe fides, quam Paulus narrat, potest ad fidem theologiceam referri, ut D. Thomas etiam docet, et sub longanimitate potest intelligi spes, ut Gabriel exponit, qui etiam sub modestia prudentiam comprehendit: sed est dura et metaphorica expositio, meliusque dicitur virtute comprehendit sub omnibus moralibus fructibus, quia sine prudentia nulli sunt. Atque hæc sufficiunt de numero fructuum, quia (ut dixi) non oportet cogitare tot esse numeratos, quia tot sint, et non plures, vel quia in illo numero singulare aliquid mysterium inveniatur: sed quia illi utiles et sufficientes visi sunt ad oppositionem inter spiritum et carnem explicandam. Atque hæc videntur sufficere præsentis instituto, nam de his singulis inquirere quid sint et quomodo inter se distinguantur, integrum tractatum de Virtutibus in particulari postulabat.

CAPUT XXIII.

UTRUM AD SERVANDA SUPERNATURALIA PRÆCEPTA, QUÆ DE INTERNIS ACTIBUS DATA SUNT, VEL AD NON PECCANDUM CONTRA ILLA, SIT GRATIA NECESSARIA?

1. *In quo sensu quæstio excitetur.* — Hactenus dictum est de necessitate gratiæ ad efficiendos supernaturales actus, abstracto a ratione præcepti; nunc superest breviter dicendum de observantia præceptorum supernaturalium, et quoniam de interioribus et exterioribus actibus dantur, de quibus diversa est ratio, ideo de illis sigillatim dicemus. Potest deinde tractari quæstio vel de tota collectione supernaturalium præceptorum, vel etiam de singulis pro quocumque tempore obligantibus; nos autem hunc posteriorem sensum intendimus. Nam in priori a fortiori definita est quæstio ex his quæ de observatione præceptorum naturalium superiori libro diximus; præterquam quod ex definitione quæstionis in posteriori sensu, in priori etiam resoluta manebit, ut in fine capituli uno verbo expediemus.

2. *Error Pelagii refellitur.* — In hoc ergo puncto iterum occurrit error Pelagii, qui indistincte asseruit omnia et singula præcepta posse sine gratia impleri, ut copiose in prole-

gomeno tertio dictum est. Ut autem in hoc puncto distinctius procedamus, et in illo error Pelagii melius intelligatur, adverte duobus modis posse præceptum aliquod dici supernaturale, scilicet, vel quia datur de actu supernaturali, vel quia præter ordinem naturæ datur. Quod potest contingere duobus modis, scilicet, vel quia datur ex aliqua suppositione supernaturali, vel quia est positivum, immediate a Deo ipso positum, ex sola sua libera voluntate nobis revelata. Priori modo potest dici præceptum supernaturale quoad substantiam, posteriori autem quoad modum. Qui modus magis in præceptis de actibus externis quam de internis locum habet, ut capite sequenti dicam. Ex his autem duobus modis præceptorum supernaturalium Pelagius certe non admitteret priorem; quia supernaturales actus non agnovit; ablata autem materia auferitur præceptum. Quocirca non videtur composuisse (ut sic dicam) tale supernaturale præceptum cum observatione illius per solas vires liberi arbitrii, quia fuisset hæc aperta contradictio, nimirum, admittere verum supernaturale præceptum ex parte actus, et nihilominus dicere posse per vires naturales servari. Sed erravit negando data esse vel dari posse hominibus talia præcepta supernaturalia; fortasse enim credidit non posse dari præcepta de talibus actibus; vel quia nullo modo possunt a nobis fieri, vel quia non possent esse liberi. Admisit autem Pelagius præcepta supernaturalia posteriori modo, illa tamen dicebat posse impleri per vires naturæ; ut, verbi gratia, præceptum fidei dici potest supernaturale, quia supponit revelationem supernaturalem, qua posita resultat obligatio credendi; nihilominus tamen aiebat hanc obligationem solum esse de fide quadam naturali, quam homo potest per vires liberi arbitrii adhibere, et ita dicebat hoc præceptum posse impleri per vires naturæ. Et idem diceret de præcepto charitatis et spei, quæ maxime de actibus internis dantur. Et in hoc etiam ducebatur Pelagius illo fundamento, quod Deus non præcipit impossibilia, et ideo licet hæc præcepta sint quoad modum supernaturalia, quia aliquid supra naturam supponunt, nihilominus de illa materia solum potest dari præceptum, quod per liberum arbitrium possit impleri.

3. *Secunda opinio docens hoc præceptum quoad substantiam sine gratia impleri.* — Secundo, referenda est aliquorum theologorum opinio, qui, supposita distinctione duplicis observantiæ supernaturalis præcepti, quoad subs-